

Otazníky nad ediční praxí [1968]

Po dvaceti letech vyšel opět Masarykův text; podobně jako po skončení poslední války to jsou *Ideály humanitní*, které (spolu s *Problémem malého národa* a *Demokratismem v politice*) mají stát na počátku řady dalších Masarykových prací. Již v roce 1932 byl, jak se čtenáři našeho časopisu mohli dočíst v interview s dr. Josefem Navrátilem, zřízen Ústav T. G. Masaryka, aby mimo jiné dbal o vydávání souboru Masarykových spisů. V prvním rozběhu byla práce zahájena vydáním *Sebevraždy* jako 1. svazku plánovaného souboru již v roce 1926 (v nakladatelství Čin, kde byla celá edice soustředěna a kde se mělo pokračovat i po válce). Rozvrh souboru pochopitelně nemohl být vždy časově dodržen (*Světová revoluce*, která měla představovat 2. svazek souboru, byla vydána po prvé v r. 1925, takže v souboru pak na ni došlo až r. 1936 a znovu r. 1938). Ze starších prací vyšla 1936 *Česká otázka* a *Naše nynější krize* (nové vydání z r. 1939 muselo být už zničeno) a dva svazky *Otázky sociální* (1936); vedle toho dva svazky *Cesty demokracie* a do tisku byla připravena *Nová Evropa*. Po válce vyšly v souboru jen dva svazky *Sociální otázky* (1946) a *Česká otázka* spolu s *Naší nynější krizí* (1948); mimo soubor drobné svazky: *Ideály humanitní*, *Jak pracovat*, *V boji o náboženství*, *Problém malého národa* a *Palackého idea národa českého* (vše v Činu v letech 1945–1947). Dnes ohlašuje nakladatelství Melantrich po *Ideálech humanitních* nové vydání *České otázky*; dr. Navrátil v 1. čísle obnovené *Tváře* upozorňuje, že v nejbližší době lze „vydat jenom nové edice děl už edičně připravených“, a vydání celého souboru (v tehdejší mnohem lepší perspektivě) odhaduje na 15 až 25 let.

Myslím, že není třeba bližšího rozboru k tomu, aby se stalo zjevným, že to je katastrofální praxe. Nebylo by třeba se tím meritorně zabývat, kdyby bylo možno nastoupit cestu nápravy po svém a dohánět alespoň drobnou prací, co bylo zameškáno. Ústav TGM je držitelem dispozičních (nikoli materiálních) práv a jeho souhlas je podmínkou vydání kteréhokoli Masarykova textu. Dr. Navrátil se sám zmínil o tom, že „některá nakladatelství projevila už nyní zájem vydat jednotlivá Masarykova díla“. Uvedu dva konkrétní případy. Nakladatelství Československý spisovatel mělo v úmyslu do konce roku vydat výbor rozsáhlejších pasáží z Masaryka; když se ukázalo, že kuratorium ve snaze střežit velké dědictví nehodlá dávat souhlas k publikování podobných výňatků, nakladatelství změnilo své rozhodnutí a chtělo (stále ještě do konce roku) vydat *Naší nynější krizi*. Ústav T. G. Masaryka však odepřel souhlas. Nakladatelství Mladá fronta mělo v úmyslu vydat hned několik kratších textů, z nichž jeden měl rovněž vyjít ještě v r. 1968; vedle *Ideálů humanitních* (což byl kompromisní titul z hlediska původní koncepce) měla být vydána *Rukověť sociologie* (která vycházela na pokračování v *Naší době* 1901 a od té doby nevyšla znovu) a zejména Masarykovy *Polenské spisy* jako svazek dokumentů ke studii profesora Jana Patočky o Masarykově zápase s antisemitismem (studie vznikla ještě v Ústavu TGM a je připravena do tisku). Ani v jednom případě nedal Ústav TGM (resp. kuratorium) souhlas, o nějž byl požádán. Cui bono?

Na mysl se nám vtírá paralela; vtírá se tím spíše, že v interview byla po Masarykovi také řeč o Rádlovi. Nepřírodovědecká část Rádlovy knihovny byla umístěna rovněž v knihovně Ústavu TGM a sdílí nepěkné osudy s ostatními knihami; různé spisy s vlastnoručními margináliemi Emanuela Rádla (někde mimořádně důležitými) jsou zatím nezvěstné. Nakladatelství Čin se po válce ujalo vydávání Rádlových spisů (podobně jako Masarykových); v trojím vydání vyšla *Útěcha z filosofie* – a dost. Dr. Navrátil o tom říká:

„*Jiné spisy Rádlovy nebylo dovoleno vydat.*“ Laichterovo nakladatelství však chtělo znovu vydat např. Rádlovy *Dějiny filosofie*, ale nakladatelství Čin položilo dědicům podmínku, že se ujme vydání souboru Rádlových spisů jen tehdy, bude-li každý jiný nakladatel vyloučen. Výsledek je znám.

Jaká je perspektiva? Pokud jde o Rádla, je velkou výhodou, že se dědicové nevzdali dispozičních práv; nejprve ovšem bude třeba probudit o Rádla zájem. Mladší a střední generace o něm vědí ještě méně než o Masarykovi. S Masarykem je to o něco horší; nedojde-li k revizi dosavadní praxe, bude cesta nakladatelské iniciativě otevřena až za 19 let (podle nyní platného autorského zákona).

Ale snad je přece možno doufat v rychlejší nápravu. Snad si vedení Ústavu TGM lépe uvědomí hierarchii úkolů a závazků. Chtěl bych však doufat, že také naše nakladatelské podniky osvědčí svou kulturně politickou prozíravost. Zejména vedení nakladatelství Academia by tu mělo rozpoznat jeden ze základních úkolů. Ekonomické obtíže by neměly být rozhodující překážkou; subskripce, eventuálně zřízení fondu na podporu vydání souborného díla – to jsou schůdné cesty k překonání finančních obtíží. Obnova Ústavu TGM může probíhat postupně; Masarykovy texty by však měly vycházet co nejdříve – a přednostně ty, jejichž význam je největší a jejichž dosažitelnost je nejmenší. Sama ediční činnost tohoto druhu ovšem nepostačí; je velmi zapotřebí hlubokých kritických studií, které budou vědět, kde navázat a v čem nenavazovat. V tom smyslu je jako soli třeba prověřit poslední principy Masarykovy myšlenkové, duchovní i mravní orientace. Budeme mít ještě příležitost ukázat, že právě Masarykova myšlenka humanity a humanitních ideálů vyžaduje naléhavou revizi. Skutečný význam a aktuální odkaz Masarykův bude nutno teprve usilovně dolovat; příliš jsme si zvykli zůstávat u pouhých slov.